

OPPONENSI VÉLEMÉNY

Ripka Géza

„A magyarországi gubacsatka kutatás (Acari: Eriphioidea) elmúlt negyedszázadának eredményei..”
című akadémiai doktori értekezéséről

Jelölt, dr. Ripka Géza a magyarországi –sajnos nem túl népes – taxonomus-közösségnek jeles és aktív tagja, annak ellenére, hogy munkahelye nem kutatási vagy oktatási intézmény. Ezt értékesnek és fontosnak tartom. A lefolytatott habitusvizsgálat megállapította, hogy a jelölt a szükséges tudománymetriai feltételeknek eleget tett. Ezt a Publish or Perish programban lefuttatott keresés megerősíti: a program a Google Scholar adatbázisban Ripka Géza 156 különféle publikációját találta, melyre összesen 676 idézetet jelzett, 13-as Hirsch indexszel. A közlemények száma, megjelenési ideje és helyük egy szorgos, nagy aktivitású, főleg növényvédelmi területen aktív taxonómus kutatót mutatnak. Az idézettség inkább azt jelzi, hogy igen sok közleménye magyar kiadású folyóiratokban jelent meg, gyakran magyar nyelven.

De idézve vagy sem, a taxonómiai munkát saját tudományterületem, az ökológia szempontjából (is) elengedhetetlen fontosságúnak tartom, és egyetértek a méltán világhírű amerikai taxonómus, evolúcióbiológus, ökológus és író, Edward O. Wilson híres kijelentésével, miszerint az emberiség szégyene, hogy jobban feltérképeztük az égbolt csillagait, mint Földünk élővilágát. Nem kell nagydoktori fokozat annak átlátásához, hogy nem előbbinek, hanem utóbbinak van nagyobb fontossága, relevanciája és érdekessége számunkra. E szempontból is üdvözlendő Jelölt munkássága.

A MTA Doktori szabályzata értelmében a bíráló “részletesen értékeli a doktori mű tudományos eredményeit, annak újdonságát, érdemeit és hiányosságait, valamint azt, hogy hiteles adatokat tartalmaz-e. Ennek alapján tételesen nyilatkozik arról, hogy a mű mely téziseit fogadja el új tudományos eredményként, és melyeket nem, végül hogy a doktori művet nyilvános vitára alkalmasnak tartja-e, avagy nem. “

Jelölt munkássága egy fajgazdag, ám nem gyakran kutatott ízeltlábú-csoportra, a gubacsatkákra terjed ki. Kis méretük és az ebből következő vizsgálati nehézségek valószínűleg az okai, hogy ez egy viszonylag kevésbé kutatott csoport, holott számos, gazdasági szempontból is jelentős faj tartozik ide. Világviszonylatban is kevés azok száma, akik e csoport beható vizsgálatával

foglalkoztak vagy foglalkoznak. Jelölt kutatási területe ezért értékes, hasznos és eredményei hézagpótlók. Hozzáteendő ehhez az is, hogy Jelölt vizsgálatai nem korlátozódtak a gazdaságilag fontos fajokra, vagy gazdanövényekre, noha az ilyen vizsgálatok dominálnak.

A dolgozat, amivel Jelölt a tudományok doktora címre pályázik, 141 oldal terjedelmű, szerkezete a hagyományos formát követi. A tényleges értekezés (a függelék nem tekintve) 86 oldalt tesz ki. Ebből az irodalomjegyzék, köszönetnyilvánítás, összefoglalók – összesen 32 oldal. Előttünk fekszik tehát egy effektíve kb. 50 oldalas dolgozat. Megjegyzem, hogy ennek kb. 6 oldala egyszerű felsorolása azoknak a fajoknak, amelyekre nézve új előfordulást v. új adatokat szolgáltatott, és ezek –véleményem szerint szükségtelenül- többször ismétlődnek (ugyanazt kell megállapítanom az értekezés téziseiről is). Hiányolom, hogy ezek valamilyen logika mentén legyenek elrendezve - ennek jelét nem látom a dolgozatban.

Néhány további kritikai megjegyzésem, ill. tisztázó kérdésem a dolgozattal kapcsolatban a következő:

Az anyag és módszer rész hosszú és inkább tankönyvi jellegű, a dolgozat eredményeinek dokumentálásához nem szükséges részletet tartalmaz. Később a dolgozatban említi is, hogy az ismertetett módszerek közül csak néhányat alkalmazott. Ezeket e részeket (pl. a 2.3. részfejezetet, a 13-20. oldal) ilyen részletességgel leírni nem tartom szükségesnek a dolgozathoz. Ugyancsak fölösleges, szükségtelen „tölteléknek” tartom a 25. oldal 1. táblázatát, amely rendszertani alapismeret, és ilyennek szerintem nincsen helye egy nagydoktori értekezésben.

Kérdésem, hogy minek alapján választotta ki azokat az egységeket, amelyeket a 26. oldalon kezdve ismertet? Itt ugyanis csak „néhány rendszertani egység” említődik, indoklás nélkül.

A dolgozat 39. oldalán szerepel, hogy 26 éven keresztül, 247 növényfajon végzett gyűjtéseket. Fontos lett volna, hogy az olvasót informálja arról, milyen szempontok szerint választotta ki azokat a növényfajokat, amikről gubacsatka-fajokat igyekezett gyűjteni? Ez lenne következő kérdésem: volt-e valamilyen rendszer a kétségtelenül széles körű gyűjtésben? Volt-e valamilyen gyűjtési terv, elképzelés vagy algoritmus, ami alapján kiválasztotta a növényfajokat, amiken gyűjtéseket végzett? Van esetleg egy olyan lista, ami akár félkvantitatív adatokat is tartalmaz, hogy melyik növényfajról hány helyről hány minta áll rendelkezésre? Ezek ugyanis véleményem szerint segítenének egy kétségtelenül impresszív gyűjtési tevékenység eredményeinek szintetizálásában. Van-e valamilyen mennyiségi adata, amikor azt írja (41. oldal): „Vizsgálataim szerint a leggyakoribb

gubacsatkafajoknak kőriseken... fűzfajokon... juharokon... „, ezek v. azok a fajok bizonyultak. Ezek ui. hiányoznak a dolgozathoz, és kérem, hogy ha vannak ilyenek, akkor azokra az előadásában térjen ki.

A dolgozat összefoglalásában (78. ill. 83. o.) oda nem való részletek szerepelnek, mint pl. hogy a begyűjtött mintákat műanyagzacskókba tette, és filctollal ráírta a gyűjtési adatokat. Ezeknek a részletek maximum a módszerek leírásában lenne helye. Úgy érzem, hogy a motivációs részletek is jobb helyen lennének a dolgozat más részében.

A dolgozat függelékében számos jó minőségű fénykép szerepel, bár több esetben az volt az érzésem, hogy ezek nagyobbak, mint szükséges lenne (pl. 135-140. o.). A 9. és 10. ábra fotóin azonban meglepetésemre azt olvastam, hogy azok „valószínűleg” nőstények fotói. Ezzel kapcsolatban semmiféle további információt nem találtam. Kérdésem, hogy miként fordulhat elő ilyen bizonytalanság, és miért volt szükség e fajok bemutatására, ha megbízhatóbb fotó nem állt rendelkezésre?

Szükségesnek tartom, hogy Jelölt előadása során segítsen a jelenlevőknek meglátni az “erdőt a fáktól”, azaz szóban foglalja össze a vizsgált fajok evolúciós viszonyait, és elképzelését a gazdanövény-viszonyokról.

További kérdésem, hogy Jelölt véleménye szerint megáll-e Jermy Tibor több közleményében kifejtett szekvenciális evolúciós elmélete erre a csoportra, ha igen, miért, ha véleménye szerint nem, akkor miért nem?

JELÖLT ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEI

Jelölt munkásságának újdonsága, a dolgozatban leírtak hitelessége nem kérdéses. A dolgozatban közölt eredmények közül, mint a nagydoktori fokozathoz méltó szintű új eredményt, a következőket ismerem el:

Jelölt 30 tudományra nézve új atkafajt írt le (ezek listáját mind a dolgozat, mind a tézisek tartalmazzák), és egy faj taxonómiai áthelyezését végezte el.

Hét atkafajnak első európai előfordulását jelezte, és 12 nemzetség az összefoglalásban részletezett fajainak első magyarországi előfordulását mutatta ki.

Hitelesnek fogadom el a kimutatott új gazdanövény-kapcsolatokat is.

Ugyan a dolgozat csak mellékesen említi, de én ide sorolnám azt is, hogy megírta az első magyar nyelvű tankönyvet e csoportról (Növényvédelmi akarológia – kártevő és hasznos atkák. Agroinform Kiadó, Budapest 2009) – már csak azért is, mert e könyv számottevő részét beépítette dolgozata szövegébe.

NYILATKOZAT:

Fentiek alapján megállapítom, hogy a dolgozat a Jelölt saját, új tudományos eredményein alapuló munka, amely megfelel az MTA doktora cím megszerzéséhez szükséges követelményeknek. Nyilvános védésre bocsátást javaslom. Hiányérzetem elsősorban amiatt van, mert a szintézis-elemet nem találom eléggé hangsúlyosnak. Ez azonban a dolgozat hiányossága, ami talán nem tükrözi megfelelően egy jelentős taxonómiai munkásság erőit. A doktori szabályzatban megengedettek szerint ("A bírálónak bírálatában a doktori cím odaítéléséről még nem kell nyilatkoznia, erre csak a nyilvános vita végén kerül sor.") nem kívánok nyilatkozni a doktori cím odaítélhetőségéről, mert az erről való véleményem a védés során a felvetett kérdésekre adott válaszoktól és a diszkusszió során mutatott tájékozottságtól teszem függővé.

Slagelse, Dánia, 2017. december 1.

Dr. Lövei Gábor

biológus, az MTA doktora